

ZA ČISTIJI SLIV MORAVICE I DUNAVA

*Vesna Milenović, dipl. biolog; mr Lela dr Janjić; Gordana Milovanović, dipl. hidrogeolog;
dr Valentina Živanović, dipl. hemičar*

*NVO "Ekspertska mreža" – kancelarija u Aleksincu
Stanka Milosavljevića 11 18220 Aleksinac
e-mail: nvo_e.m.al@beotel.yu*

FOR THE CLEANER MORAVICA AND DANUBE WATERSHED

IZVOD

Na konkursu raspisanom od strane REC-a i DRP-a (Dunavski regionalni projekat) na temu redukcija nutritivenata i toksičnih materija u slivu Dunava NVO "Ekspertska mreža" – kancelarija u Aleksincu konkurisala je sa projektom "Ocena ekološke vrednosti sliva Moravice i identifikacija zagađivača". Od 34 pristiglih projekata, 12 je selektovano u drugi krug 7 odobreno, među njima i projekat iz Aleksinca.

Cilj projekta je rešavanje mnogih problema vezanih za degradaciju ekosistema reke Moravice do kojih dolazi usled prisustva velikog broja koncentrisanih i difuznih zagađivača duž čitavog sliva reke Moravice.

Projekat se realizuje kroz prikupljanje podataka, procenu stanja na osnovu prikupljenih podataka i njihovo prezentovanje javnosti kroz intenzivnu medijsku kampanju. Cilj projekta je i pokretanje lokalnih zajednica (SO Aleksinac i SO Sokobanja) na rešavanje problema u životnoj sredini i unapređenje svih resursa vezanih za sliv Moravice.

Ključne reči: degradacija ekosistema, Moravica, Dunavski sli, ekološka kultura

ABSTRACT

The NGO "Experts Network" – office in Aleksinac applied for an open competition announced by the REC and DRP (Danube Regional Project), relating the subject considering nutrient and toxic material reduction in the Danube watershed, with the project "The environmental value of the Moravica watershed and pollutants identification". Out of 34 projects applied, 12 were selected for the second round competition, 7 were approved, and among them was the project from Aleksinac.

The aim of the project was to solve numerous problems relevant for the ecosystem degradation of the Moravica River, which are the result of the presence of a large number of concentrated and diffused pollutants along the Moravica watershed.

The project is realized through collecting of data, condition estimating according to the data collected and their presentation to the public through an intensive media campaign. The aim of the project is to initiate the local communities (the municipalities of Aleksinac and Sokobanja) to consider solving the environmental problems and promotion of all the resources relevant for the Moravica watershed.

Key words: ecosystem degradation, the Moravica, the Danube watershed, ecological culture

UVOD

Reka Moravica je desna pritoka Južne Morave (Dunavski sliv) dužine 60,4 km i ukupne površine sliva 625 km². Položaj sliva Moravice koji se provlači se između više planinskih masiva (Ozrena, Device i Rtnja) kao i postojanje klisure (oko Sokograda i Bovna) omogućili su razvoj interesantnog reliktnog biljnog sveta koji ima veliki značaj za očuvanje opšteg biodiverziteta.

U okviru sliva reke Moravice na teritoriji Opštine Sokobanja nalaze se 22 seoska naselja, banjsko-turistički centar i rudnik mrkog uglja "Soko" Čitluk. Na teritoriji Opštine Aleksinac duž čitavog slivnog područja nalaze se četiri seoska naselja i grad Aleksinac sa 20.000 stanovnika. Sa druge strane duž čitavog slivnog područja reke Moravice nalaze se koncentrisani i difuzni oblici zagađenja koji degradiraju prirodnu ravnotežu vodotoka.

Moravica je u svom gornjem toku recipijent komunalnih i industrijskih otpadnih voda Sokobanje, a nizvodno svega 3-5 km koristi se za vodosnabdevanje Aleksinca i okoline. Iako Sokobanja ima postrojenje za prešićavanje otpadnih voda, tehnologija je zastarela i neadekvatna s obzirom da se u kanalizacioni sistem prikupljaju otpadne vode iz grada, industrije i rehabilitacionog centra za plućne bolesti. Pored toga gradska deponija nalazi se samo 10 m od obale reke Moravice i sa drenažnim sistemom koji nije urađjen do vodonepropusne podloge, tako da postoji stalna infiltracija otpadne vode u vodotok Moravice. Veštačka akumulacija "Bovan" izgrađjena je 1980. god. za vodosnabdevanje Aleksinca i okoline. Pored toga koristi se i za sportski ribolov i rekreaciju, a izložena je zagađenju od strane difuznih izvora zagađenja (divlje deponije, spiranje sa obradivih površina, divljih kupališta i 500 bespravno izgrađenih objekata u zoni zaštite jezera sa nerešenom kanalizacionom mrežom). Bovanska akumulacija nalazi se uzvodno od ušća 24,4 km. Nizvodno od veštačke akumulacije "Bovan" postoje direktni ulivi otpadnih voda iz seoskih domaćinstava kao i kompletna gradska kanalizacija Aleksinca koja bez ikakvog prečišćavanja izbacuje komunalne i industrijske otpadne vode u vodotok reke Moravice i neposredno ispred uliva u J. Moravu, a nakon toga J. Morava sa Z. Moravom gradi V. Moravu koja se uliva u Dunav.

VEZA PROJEKTA SA UKUPNIM CILJEVIMA PROGRAMA REDUKCIJE ZAGAĐENJA SLIVA DUNAVA

Cilj projekta je poboljšanje ekološke svesti i znanja i razvijanje ekološke kulture kod lokalnih zajednica (SO Aleksinac i SO Sokobanja) kroz aktivnosti koje podrazumevaju edukaciju stanovništva o izvorima zagađenja (koncentrisani i difuzni) koji degradiraju prirodnu ravnotežu vodotoka Moravice a samim tim i ugrožavaju zdravlje ljudi zbog važnosti kvaliteta vode za piće i druge namene.

Povezivanje više interesnih grupa (NVO, javnosti, medija, organa lokalne samouprave, naučne i stručne institucije, angažovanje afirmisanih stručnjaka) u rešavanju zajedničkog problema redukcije nutritijenata i toksičnih materija u slivu reke Moravice a samim tim i u slivu Dunava. Podsicanjem uspostavljanja menadžmenta vodama na lokalnom nivou u skladu sa savremenim Evropskim pristupom i regulativama, projekat će doprineti unapređenju ekološkog statusa sliva reke Moravice a samim tim i sliva Dunava jer je osnovni princip "štiti sliv kao celinu". Posebni cilj projekta lokalne NVO "Ekspertska mreža" je uključivanje dobijenih podataka u izradi prostornog plana za sliv reke Moravice i LEAP-a za SO Aleksinac.

AKTIVNOSTI KOJE SU PLANIRANE TOKOM PROJEKTA

U okviru projekta planirane su sledeće aktivnosti:

- Izrada i štampanje promotivnog plakata, logotipa, izrada i emitovanje džingla (audio-vizuelna podrška projektu).
- Predstavljanje projekta na lokalnom i regionalnom nivou kroz TV emisije (okrugli sto, otvoreni studio, reportaža sa terena), medijske kuće na lokalnom i regionalnom nivou (ALT televizija, TV5, Sokotelevizija) omogućili bi da dobro osmišljene poruke stignu do svakog pojedinca
- Povezivanje više interesnih grupa NVO (Agrobiznis centar, Mladi izviđači), mediji, organi lokalne samouprave (SO Aleksinac i SO Sokobanja i njihove stručne službe za ekologiju) i odgovarajuće naučne i stručne institucije (Institut za zaštitu zdravlja u Nišu, PMF-biologija sa ekologijom u Nišu, FZNR-Niš) u rešavanju zajedničkih problema vezanih za sliv Moravice
- Ekološka edukacija. U zavisnosti od ciljne grupe predviđeno je da kroz aktivnosti koje bi povećale informisanost građana, unapredila ekološka svest i nivo znanja, kao istekle odgovarajuće navike i razvila ekološka kultura kod građana, poljoprivrednih proizvođača, dece i omladine kao i kod ljudi koji donose odluke. Obukom ekovolontera i studenata odgovarajućeg profila ostvarila bi se putem seminara i radionica. Učešćem ekovolontera i studenata na projektu obezbeđuju se nove dimenzije i veći uticaj na zajednicu jer volonteri promovišu ideju i misiju same organizacije NVO kao i održivost projekta koji se realizuje. Edukacija poljoprivrednih proizvođača treba da obezbedi upoznavanje sa najčešćim zagađivačima iz poljoprivrede (veštačka đubriva, pesticidi, otpadne vode sa farmi i sl.) kao i način da se ista smanji. Predviđena su predavanja, tribine sa poljoprivrednim proizvođačima na kojima će se upoznati sa standardima u proizvodnji zdrave hrane u zemljama EU, kao i sa projektima organske poljoprivrede.
- Ispitivanje stavova javnosti (ankete) omogućili bi dobijanje povratnih informacija o samom projektu, o problemima u životnoj sredini, kao i o mogućnostima za njihovo rešavanje
- Stručne analize: 1. identifikacija nutritijenata i teških metala kroz fizičko-hemijske analize (vode, biljaka, mulja); 2. hidrobiološka istraživanja reke Moravice, ima za cilj utvrđivanje činjeničnog stanja sliva Moravice.
- Analiza i obrada podataka, njihovo poređenje sa dostupnim statističkim podacima iz prethodnog perioda i njihovo prezentovanje javnosti.

AKTIVNOSTI KOJE SU SPROVEDENE I REALIZOVANE

Gostovanje na televiziji: 16.08.2003. godine u terminu 15:30 h (TV5) u emisiji "Samo subotom-porodični magazin" gostovala je PR Jasna Krstić i upoznala gledaoce (javnost) sa konkursom DRP-a i REC-a i aktivnostima vezanih za izradu konačnog predloga projekta.

Na Novosadskom sajmu ekologije 21.10.2003. godine u 15 h urađena je promocija projekta od strane REC-a ispred NVO "Ekspertska mreža" prisustvovala je Lela Janjić.

18.11.2003. godine u terminima 18 h, 21 h, 22: 30 h na ALT televiziji emitovan je prilog o projektu u trajanju od 15 minuta. Intervju je sadržao najavu projekta (na osnovu zvaničnog obaveštenja REC-a) ciljeve projekta i najavu potpisivanja ugovora sa donatorom. Učestvovali su Vesna Milenović i Lela Janjić.

20.11.2003. godine u terminima 18 h, 21h i 22:30 h ALT televizija je emitovala prilog o poletku LEAP-a, gde je najavljena sinhronizacija aktivnosti projekta i LEaP-a.

22.03.2004. godine u redovnim terminima na ALT televiziji povodom Međunarodnog dana voda na Zemlji emitovana je reportaža pod nazivom "Moravica reka ili deponija" u trajanju od 15 minuta. Učestvovali su V. Milenović i PR J. Krstić.

Sadržaj projekta biće iznet i na naučnom skupu "Ekološka istina" a rezultati projekta biće prezentovani i u vidu članaka i izveštaja.

Za dalju realizaciju planiranih aktivnosti potrebna su nam značajna finansijska sredstva a samo izvođenje projekta vezano je za potpisivanje ugovora sa donatorom.

ZAKLJUČAK

NVO kroz aktivnosti planirane tokom projekta doprineće procesu rešavanja problema vezanih za redukciju (smanjenje) zagađenja (nutritivnata i toksičnih materija) Dunavskog sliva **indirektno** smanjenjem zagađenja kroz poboljšavanje i jačanje javne svesti, promenom ponašanja potrošača, boljom informisanošću stanovništva (o količini i štetnosti zagađujućih materija i ugroženosti vodnih ekosistema i zdravlja ljudi) i boljim protokom informacija između javnosti i zvaničnika koji donose odluke; **direktno** podsticajem javnosti da aktivno učestvuje u donošenju odluka na lokalnom nivou vezanih za životnu sredinu kao i konkretnim akcijama zajednice na rešavanju problema vezanih za smanjenje zagađenja i zaštitu ekosistema sliva Moravice.

LITERATURA

1. Milenović, V., Janjić, L., Milovanović, G. (2003); Ocena ekološke vrednosti sliva Moravice i identifikacija zagađivača. Odobreni projekat od strane REC-a.
2. Milenović, V. (2001); Prirodni uslovi za nastanak ekosistema Moravice, I seminarski rad. FZNR smer zaštite životne sredine, Niš
3. Milovanović, G., Janjić, L. (2002); Očuvanje i unapređenje životne sredine-vodnih resursa u funkciji zaštite zdravlja stanovništva Opštine Aleksinac. Projekat odobren i finansiran od strane REC-a, realizovala NVO "Ekspertska mreža-kancelarija u Aleksincu"
4. Sanitarna zaštita akumulacije "Bovan" (1978); Zavod za zaštitu zdravlja SR Srbije "Dr Milan Jovanović Batut" Beograd